

Єлизавета Сень,
здобувач ступеня вищої освіти бакалавра
Навчально-наукового інституту права та
соціального менеджменту Донецького державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник:
Наталія Цумарєва,
доцент кафедри психології, соціології та
педагогіки Донецького державного університету
внутрішніх справ, к.психол.н., доцент

ОСОБЛИВОСТІ ПСИХОЛОГО-ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ ДІТЯМ – СВІДКАМ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА

Проблема домашнього насильства в Україні залишається однією з найбільш гострих соціальних проблем, яка набула ще більшої актуальності в умовах воєнного стану. Тривалий час дитина, яка була присутня під час актів насильства між батьками або іншими членами родини, розглядалася лише як опосередкований учасник конфлікту. Проте сучасна правова парадигма та психологічна наука стверджують: дитина-свідок є безпосередньою постраждалою особою від насильства. Згідно із законодавством України, зокрема Законом «Про запобігання та протидію домашньому насильству», факт присутності дитини при вчиненні насильства є підставою для визнання її постраждалою. Надання допомоги таким дітям потребує комплексного міжсекторального підходу, що поєднує психологічну реабілітацію, правовий захист та чітку координацію дій державних і громадських інституцій [3].

Психологічний вплив домашнього насильства на дитину є руйнівним і має довготривалі наслідки. Як зазначають фахівці, дитина, що зростає в атмосфері агресії, постійно перебуває в стані хронічного стресу. Це проявляється через широкий спектр психосоматичних та поведінкових порушень: від нічних жахів, енурезу та затримки мовлення у ранньому віці до депресивних станів, схильності до самогубства та девіантної поведінки у підлітків. Свідчення насильства формує у дитини викривлену модель сімейних стосунків, де сила є головним інструментом вирішення конфліктів. Це створює передумови для «циклічності насильства» у майбутньому, коли жертва або свідок у дорослому віці стає кривдником. Тому першочерговим завданням допомоги є створення безпечного середовища, де дитина зможе отримати фахову психологічну підтримку для подолання травматичного досвіду.

Правовий аспект захисту дітей-свідків зазнав суттєвих змін з урахуванням практики Верховного Суду України. Сучасне правосуддя орієнтоване на принцип «найкращих інтересів дитини». Важливим досягненням є визнання того, що дитина-свідок має право на такий самий обсяг соціальних послуг та правового захисту, як і безпосередня жертва фізичного нападу. У судовій практиці дедалі частіше враховується психологічний стан дитини при вирішенні спорів про місце проживання або участь у вихованні. Суд наголошує

на неприпустимості залишення дитини з кривдником, навіть якщо насильство не було спрямоване безпосередньо проти неї, адже перебування в атмосфері страху вже є формою жорстокого поводження [5].

Для мінімізації повторної травматизації дитини під час слідчих та судових дій в Україні впроваджується модель «Барнахус» (Barnahus). Ця модель передбачає створення спеціалізованого центру, де в одному місці проводяться опитування дитини для цілей кримінального провадження, надається медична допомога та психологічна підтримка. Опитування проводить спеціально підготовлений фахівець (психолог) у дружній до дитини атмосфері, що дозволяє уникнути багаторазових допитів у поліції чи суді, які самі по собі є джерелом стресу [4].

Ефективність допомоги дітям-свідкам безпосередньо залежить від координації зусиль різних суб'єктів: поліції, соціальних служб, закладів освіти та охорони здоров'я. Відповідно до стандартів UNICEF, механізм взаємодії має бути чітко регламентованим. Вчитель у школі чи вихователь у садочку часто стають першими, хто помічає ознаки насильства (синяки, замкнутість, агресію у грі). Їхнім завданням є негайне повідомлення відповідних органів. Своєю чергою, мобільні бригади соціально-психологічної допомоги та поліцейські підрозділи протидії домашньому насильству мають оперативно реагувати на виклики, забезпечуючи вилучення дитини з небезпечного середовища або термінову заборону кривднику контактувати з родиною [1. с. 5-6].

Особлива увага має приділятися роботі з батьками, які не є кривдниками. Часто мати (яка сама є жертвою) перебуває у стані психологічного виснаження і не може повноцінно виконувати захисну функцію. Допомога дитині в такому випадку неможлива без комплексної підтримки всієї родини, за винятком агресора. Це включає соціальний супровід, юридичні консультації щодо розлучення чи аліментів, а також допомогу в отриманні притулку (шелтеру).

Допомога дітям, які стали свідками домашнього насильства, виходить за межі простого співчуття чи разової консультації. Це системний процес, який потребує:

1. Законодавчого забезпечення: чіткого дотримання норм про визнання дитини-свідка потерпілою особою та врахування її інтересів у судах усіх інстанцій.

2. Психологічної реабілітації: тривалої терапії, спрямованої на корекцію травми та розрив циклу насильства.

3. Інституційної готовності: широкого впровадження моделі «Барнахус» по всій території України та підвищення кваліфікації працівників правоохоронних органів і соціальних служб.

4. Міжсекторальної взаємодії: налагодження алгоритмів обміну інформацією між суб'єктами, що дозволить виявляти випадки насильства на ранніх етапах [2, с. 22].

Отже, тільки через інтеграцію зусиль юристів, психологів та соціальних працівників можна забезпечити право дитини на безпечне дитинство та здоровий розвиток, нівелюючи ті загрози, які несе в собі домашнє насильство. Державна політика в цьому напрямку має бути безкомпромісною: насильство,

побачене очима дитини, — це злочин проти її майбутнього, який потребує негайної та професійної реакції суспільства.

Список використаних джерел

1. Бугаєць Т., Ковальова О., Пашко Н. Подолання насильства щодо дитини: координація дій. 2020. 35 с. URL: https://www.unicef.org/ukraine/media/4181/file/viol_coord.pdf (дата звернення: 04.03.2026).
2. Діти – свідки домашнього насильства. що робити, щоб на чугуївщині стали видимими такі діти? Харків, 2021. 24 с. URL: <https://sheriffua.org/Media/files/publications/c583fb10a2ebd367771adadfb6e87f66.pdf> (дата звернення: 04.03.2026).
3. Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 7 груд. 2017 р. № 2229-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19> (дата звернення: 04.03.2026).
4. Про затвердження Порядку реалізації пілотного проекту щодо запровадження центрів захисту дитини (за моделлю Барнахус) : Наказ Міністерства Юстиції України від 26.07.2024 № 2218/5/180/523/352-Н/1306. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1151-24#Text> (дата звернення: 04.03.2026).
5. Чумак Ю. Дитина – свідок домашнього насильства – має бути почутою та захищеною. *Права людини в Україні. Інформаційний портал Харківської правозахисної групи.* URL: <https://archive.khpg.org/1608809322> (дата звернення: 04.03.2026).

Ангеліна Сленко,

здобувач ступеня вищої освіти бакалавра
інституту заочного та дистанційного навчання,
Національної академії внутрішніх справ

Науковий керівник:

Оксана Христюк,

старший викладач кафедри психології
навчально-наукового інституту права та психології
Національної академії внутрішніх справ

ПОСТТРАВМАТИЧНЕ ЗРОСТАННЯ ЯК РЕСУРС АДАПТАЦІЇ ЛЮДИНИ ДО КРИЗОВИХ ПОДІЙ

Сучасний світ відзначається швидкими соціальними змінами, нестабільністю та кризовими явищами, які суттєво впливають на психологічний стан людини. Військові конфлікти, економічні потрясіння, соціальні катаклізми та інші травматичні події створюють значний психологічний тиск, що може призводити до стресових реакцій, емоційного виснаження та порушення